

DUAAL LEREN IN VLAANDEREN: KANSEN EN GEVAREN

Dieter Verhaest

KU Leuven, Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen,
Campus Brussel

Co-auteurs:

Stijn Baert (UGent)

Katleen De Rick (KU Leuven)

Kristof De Witte (KU Leuven)

Ilse Laurijssen (VUB)

Mike Smet (KU Leuven)

Ilse Tobback (KU Leuven)

Inleiding

- Hernieuwde aandacht voor duaal leren
 - Grote recessie: weinig effect op Duitse jeugdwerkloosheid
- Wat is duaal leren?
 - Combinatie van 1 of 2 dagen les op school met 3 of 4 dagen opleiding op werkvloer
 - School- als werkcomponent zijn essentieel
 - Regulering opleiding zowel door overheid, scholen als werkgevers
- Vlaanderen: invoering duaal leren vanaf 1 september 2019

Inleiding

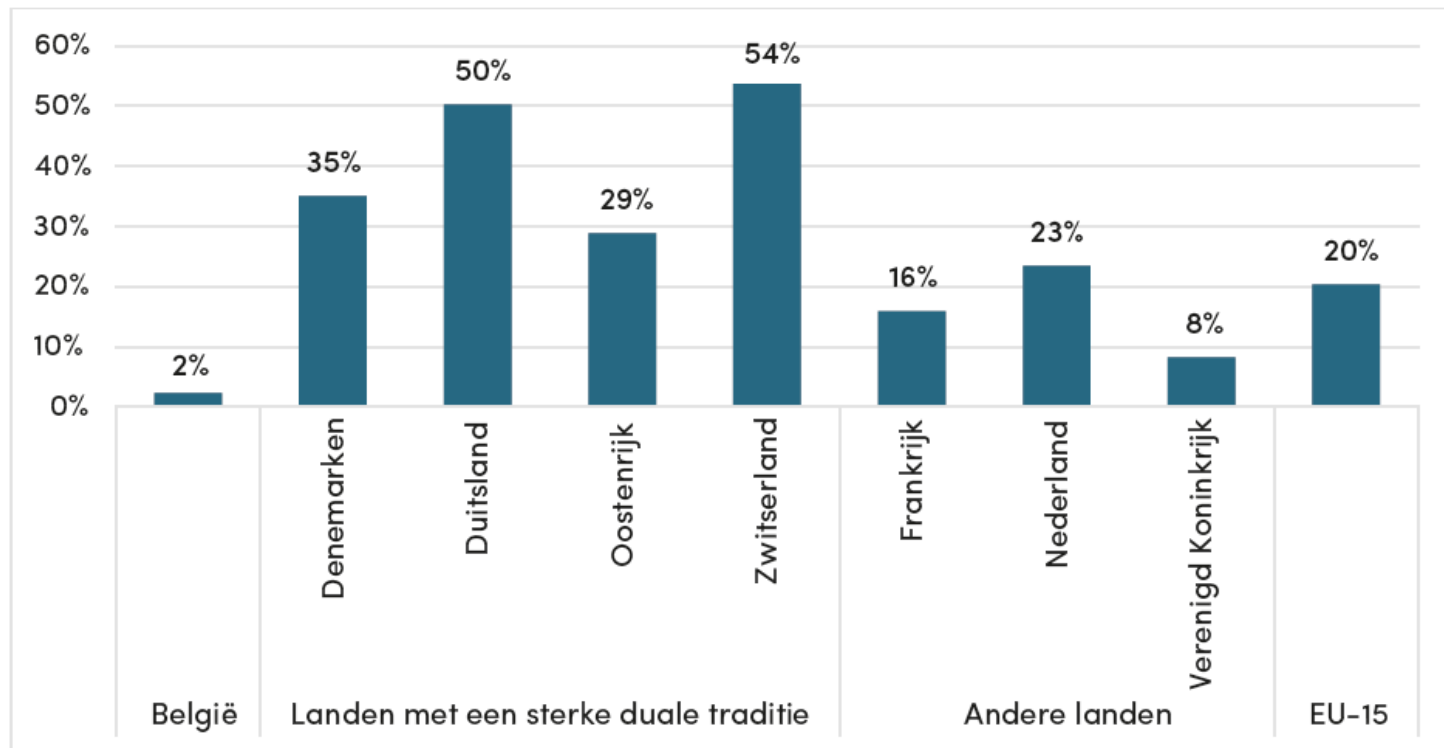
- Voordeel duaal leren: aanleren vaardigheden die de arbeidsmarkt wenst leidt tot directe inzetbaarheid
- Maar
 - Sommige studies suggereren negatieve loopbaaneffecten op lange termijn
 - In Duitsland is de participatie in het hoger onderwijs relatief laag
 - Moeilijk plaatsbare jongeren en toegang tot systeem
 - Invoering is niet overal een even groot succes

Vijf vragen

- (1) In welke mate wordt de vraag voor de institutionele hervorming van het duaal leren ondersteund door cijfers van jeugdwerkloosheid in Vlaanderen?
- (2) Wat zijn de verwachte effecten van duaal leren op de arbeidsmarktintrede en de latere loopbaan?
- (3) Wat zijn de verwachte effecten van duaal leren op ongekwalificeerde uitstroom en de doorstroom naar het hoger onderwijs?
- (4) In welke mate is de Vlaamse context geschikt om van duaal leren een succes te maken?
- (5) Welke kritische kanttekeningen kunnen geplaatst worden bij het huidige voorstel?

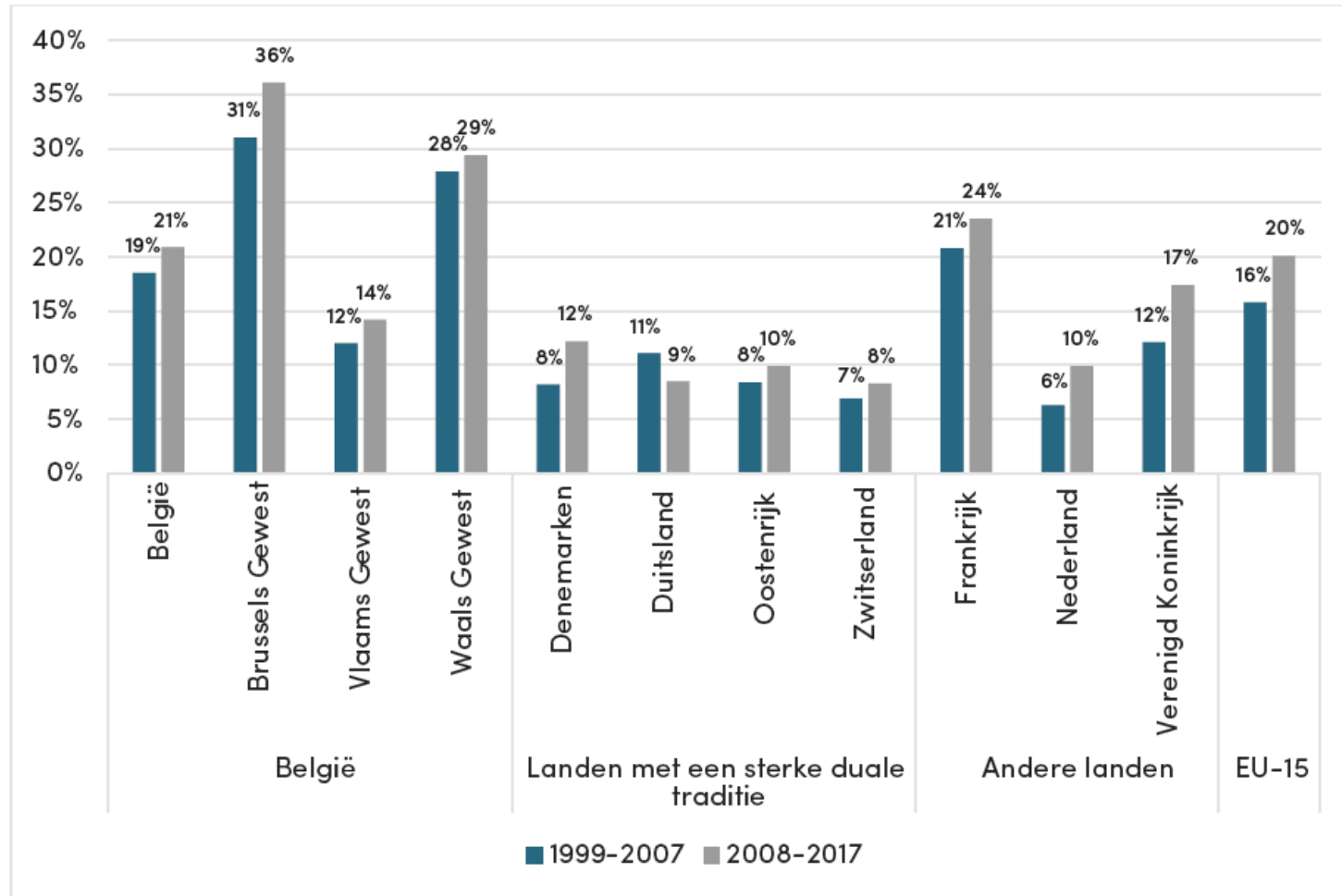
(1) Jeugdwerkloosheid

Figuur 1: Geschat aandeel duaal leren in het hoger secundair en postsecundair onderwijs in 2009 (2013 voor Zwitserland)

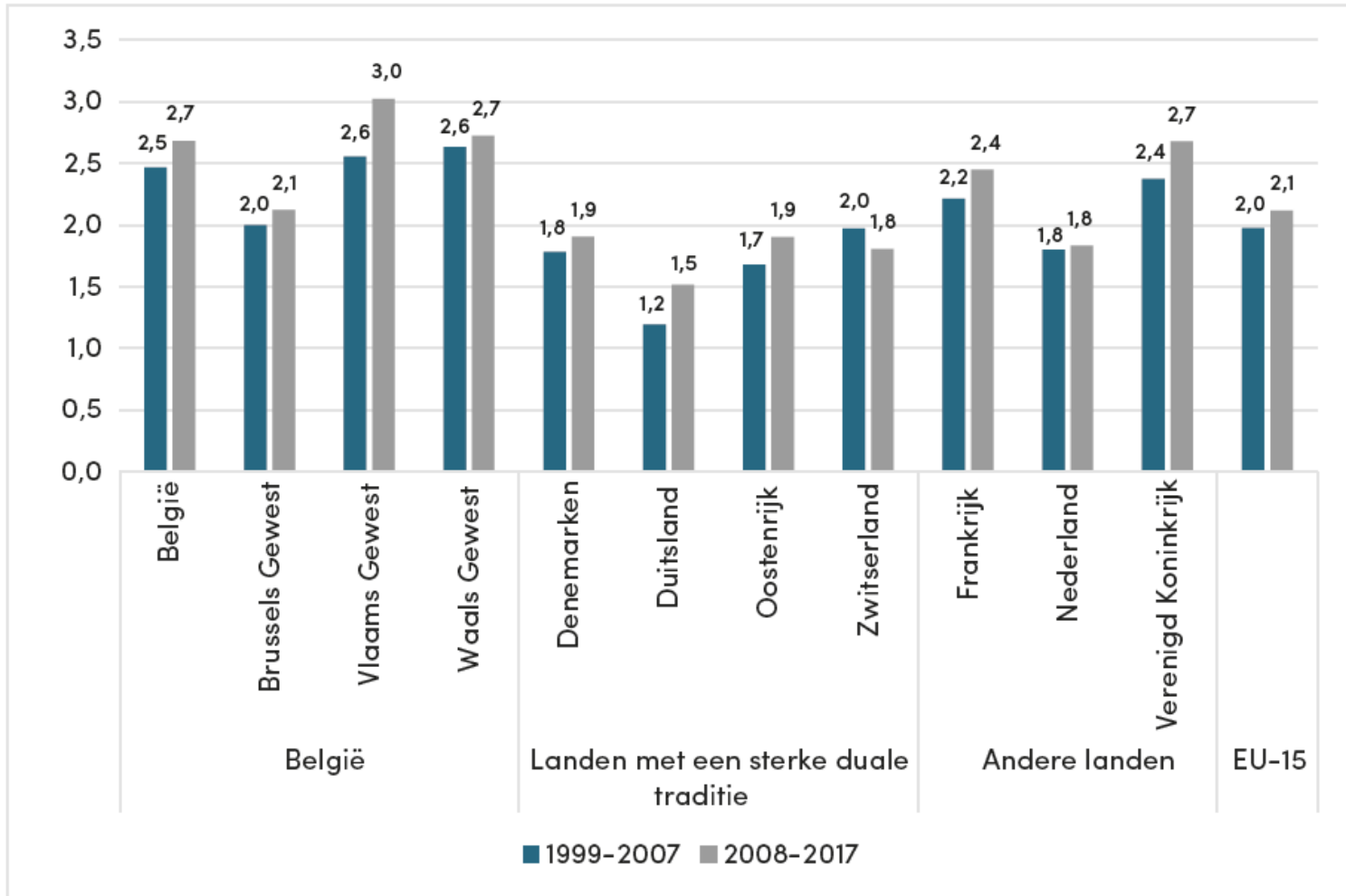
(1) Jeugdwerkloosheid

Figuur 2: Absolute jeugdwerkloosheidsgraad (15-24 jaar) opgesplitst per land en periode

(1) Jeugdwerkloosheid

Figuur 4: Relatieve jeugdwerkloosheidsgraad (15-24 jaar) opgesplitst per land en periode

(2) Loopbaaneffecten: korte termijn

Tabel 1: Duaal leren en de transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt – overzicht op basis van de literatuur

Vergelijking		Uitkomstvariabele (start loopbaan)		
Testgroep	Controlegroep	Tewerkstelling	Loon	Aansluiting opleiding en job
Landen met duale opleiding	Andere landen	+	?	+
Duale opleiding – apprenticeship	Geen of lagere kwalificatie	+	+	?
Duale opleiding – apprenticeship	Voltijds beroepssecundair onderwijs	+	+/-	+/-
Duale opleiding – apprenticeship	Algemeen secundair onderwijs	+	+/=	+
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger beroepsonderwijs	=/-	-	?
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger academisch onderwijs	+/=	-	?
Duale opleiding	Apprenticeship / Ander traject van leren-werken	(+)	(+)	?

(2) Loopbaaneffecten: korte termijn

Tabel 1: Duaal leren en de transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt – overzicht op basis van de literatuur

Vergelijking		Uitkomstvariabele (start loopbaan)		
Testgroep	Controlegroep	Tewerkstelling	Loon	Aansluiting opleiding en job
Landen met duale opleiding	Andere landen	+	?	+
Duale opleiding – apprenticeship	Geen of lagere kwalificatie	+	+	?
Duale opleiding – apprenticeship	Voltijds beroepssecundair onderwijs	+	+/-	+/-
Duale opleiding – apprenticeship	Algemeen secundair onderwijs	+	+/=	+
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger beroepsonderwijs	=/-	-	?
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger academisch onderwijs	+/=	-	?
Duale opleiding	Apprenticeship / Ander traject van leren-werken	(+)	(+)	?

(2) Loopbaaneffecten: korte termijn

Tabel 1: Duaal leren en de transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt – overzicht op basis van de literatuur

Vergelijking		Uitkomstvariabele (start loopbaan)		
Testgroep	Controlegroep	Tewerkstelling	Loon	Aansluiting opleiding en job
Landen met duale opleiding	Andere landen	+	?	+
Duale opleiding – apprenticeship	Geen of lagere kwalificatie	+	+	?
Duale opleiding – apprenticeship	Voltijds beroepssecundair onderwijs	+	+/-	+/-
Duale opleiding – apprenticeship	Algemeen secundair onderwijs	+	+/=	+
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger beroepsonderwijs	=/-	-	?
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger academisch onderwijs	+/=	-	?
Duale opleiding	Apprenticeship / Ander traject van leren-werken	(+)	(+)	?

(2) Loopbaaneffecten: korte termijn

Tabel 1: Duaal leren en de transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt – overzicht op basis van de literatuur

Vergelijking		Uitkomstvariabele (start loopbaan)		
Testgroep	Controlegroep	Tewerkstelling	Loon	Aansluiting opleiding en job
Landen met duale opleiding	Andere landen	+	?	+
Duale opleiding – apprenticeship	Geen of lagere kwalificatie	+	+	?
Duale opleiding – apprenticeship	Voltijds beroepssecundair onderwijs	+	+/-	+/-
Duale opleiding – apprenticeship	Algemeen secundair onderwijs	+	+/=	+
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger beroepsonderwijs	=/-	-	?
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger academisch onderwijs	+/=	-	?
Duale opleiding	Apprenticeship / Ander traject van leren-werken	(+)	(+)	?

(2) Loopbaaneffecten: korte termijn

Tabel 1: Duaal leren en de transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt – overzicht op basis van de literatuur

Vergelijking		Uitkomstvariabele (start loopbaan)		
Testgroep	Controlegroep	Tewerkstelling	Loon	Aansluiting opleiding en job
Landen met duale opleiding	Andere landen	+	?	+
Duale opleiding – apprenticeship	Geen of lagere kwalificatie	+	+	?
Duale opleiding – apprenticeship	Voltijds beroepssecundair onderwijs	+	+/-	+/-
Duale opleiding – apprenticeship	Algemeen secundair onderwijs	+	+/=	+
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger beroepsonderwijs	=/-	-	?
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger academisch onderwijs	+/=	-	?
Duale opleiding	Apprenticeship / Ander traject van leren-werken	(+)	(+)	?

(2) Loopbaaneffecten: korte termijn

Tabel 1: Duaal leren en de transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt – overzicht op basis van de literatuur

Vergelijking		Uitkomstvariabele (start loopbaan)		
Testgroep	Controlegroep	Tewerkstelling	Loon	Aansluiting opleiding en job
Landen met duale opleiding	Andere landen	+	?	+
Duale opleiding – apprenticeship	Geen of lagere kwalificatie	+	+	?
Duale opleiding – apprenticeship	Voltijds beroepssecundair onderwijs	+	+/-	+/-
Duale opleiding – apprenticeship	Algemeen secundair onderwijs	+	+/=	+
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger beroepsonderwijs	=/-	-	?
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger academisch onderwijs	+/=	-	?
Duale opleiding	Apprenticeship / Ander traject van leren-werken	(+)	(+)	?

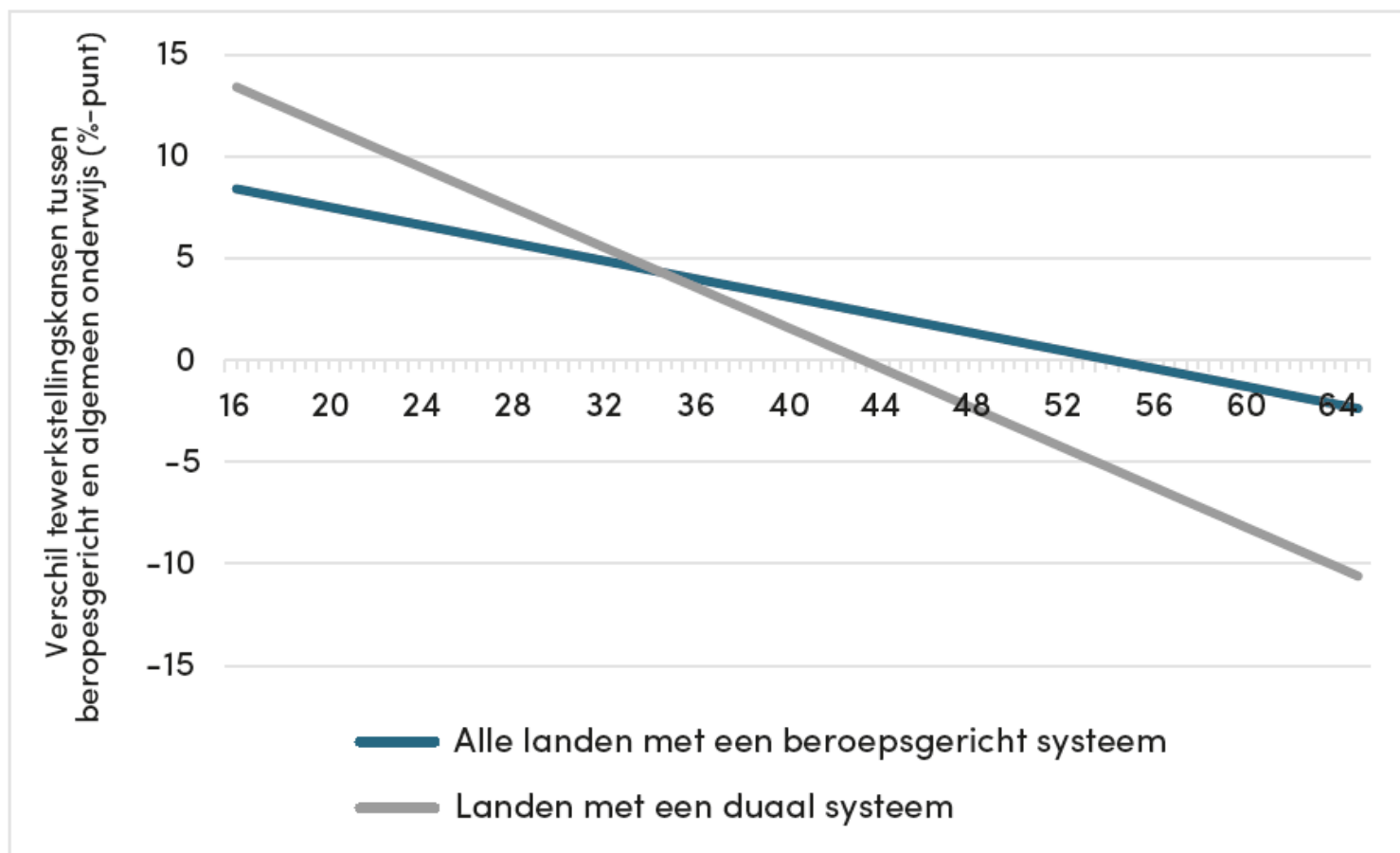
(2) Loopbaaneffecten: korte termijn

Tabel 1: Duaal leren en de transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt – overzicht op basis van de literatuur

Vergelijking		Uitkomstvariabele (start loopbaan)		
Testgroep	Controlegroep	Tewerkstelling	Loon	Aansluiting opleiding en job
Landen met duale opleiding	Andere landen	+	?	+
Duale opleiding – apprenticeship	Geen of lagere kwalificatie	+	+	?
Duale opleiding – apprenticeship	Voltijds beroepssecundair onderwijs	+	+/-	+/-
Duale opleiding – apprenticeship	Algemeen secundair onderwijs	+	+/=	+
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger beroepsonderwijs	=/-	-	?
Duale opleiding – apprenticeship	Hoger academisch onderwijs	+/=	-	?
Duale opleiding	Apprenticeship / Ander traject van leren-werken	(+)	(+)	?

(2) Loopbaaneffecten: lange termijn

Figuur 5: Geschatte effecten van beroepsgericht (versus algemeen) onderwijs op de tewerkstellingskansen over de levenscyclus (gebaseerd op Hampf & Woessmann, 2017)

(2) Loopbaaneffecten: lange termijn

- Potentiële verklaringen
 - Beroepsgerichte opleidingen: focus op specifieke competenties die sneller verouderen
 - Vooral problematisch in tijden van
 - Snelle technologische veranderingen
 - Hoge jobrotatie
 - Langere loopbanen
 - Duaal leren: minder symbiotische opbouw van algemene en specifieke vaardigheden
 - Consistent met positieve arbeidsmarktkansen afgestudeerden TSO

(3) Onderwijseffecten: ongekwalificeerde uitstroom

- Duaal leren als instrument reductie ongekwalificeerde uitstroom
 - Argument: tegengaan schoolmoeheid
 - Weinige evidentie consistent met dit argument
- Maar: cijfers over ongekwalificeerde uitstroom
 - Duitsland scoort veeleer gemiddeld
 - Van de landen met een duale traditie scoort enkel Zwitserland beter dan Vlaanderen
- Knelpunt: instroom
 - Globaal tekort aan werkpleerplaatsen
 - Ongelijke toegang tot werkpleerplaatsen

(3) Onderwijseffecten: doorstroom hoger onderwijs

- Aandeel hoger opgeleiden is in Duitsland (en in mindere mate Oostenrijk) relatief laag
- Oorzaken
 - Aantrekkelijkheid duaal leren als alternatief voor hoger onderwijs
 - Formele toegangsvoorwaarden
 - Slaagkansen hoger onderwijs
- Maar: Zwitserland (en Denemarken)
 - Rol vakhogescholen
 - Uitbouw hoger beroepsonderwijs

(4) Contextuele factoren

Belangrijke contextuele factoren volgens literatuur

- Gecomprimeerde loonstructuur
 - Mate waarin hogere productiviteit leidt tot hogere loonkost
- Lage arbeidsmobiliteit
- Sterk sociaal partnerschap
- Aanwezigheid grote bedrijven
- Historische traditie en reputatie

(4) Contextuele factoren

Vlaanderen

- **Gunstige factoren**
 - Hoge mate compressie loonstructuur
 - Lage mobiliteit en hoge werknemersbescherming
 - Sterk belang collectief sociaal overleg
- **Ongunstige factoren**
 - Laag (hoog) aandeel grote (kleine) bedrijven
 - Historische traditie en reputatie

(5) Het huidige voorstel kritisch belicht

We bespreken volgende aspecten

- De kosten van tewerkstelling
- De duurtijd van de opleiding en de arbeidstijd
- Standaardisering en kwaliteitsbewaking
- Plaats in het onderwijssysteem
- Toegang tot het hoger onderwijs

(5) Voorstel: kosten van tewerkstelling

- Bepalende factor voor aanbod werkpleerplaatsen
- Leervergoeding in verhouding tot loon geschoolde arbeider
 - Allicht lager dan in Oostenrijk maar mogelijk hoger dan in Zwitserland
- Potentieel pijnpunt: relatief matige ondersteuning kleine bedrijven en zelfstandigen

(5) Voorstel: duurtijd en arbeidstijd

- Netto-baat van tewerkstelling wordt mee bepaald door
 - Duurtijd leercontract: positief effect
 - Aantal uren op de werkvloer
 - Als substituut voor uren op school: onbepaald effect
 - Extra uren buiten reguliere schooltijd: positief effect
- Vlaanderen: regeling duurtijd
 - Relatief kort
 - Afwijking duurtijd tussen duale en school-gebaseerde variant is geen optie
- Regeling arbeidstijd: meeste landen volgen arbeidsmarktlogica

(5) Voorstel: standaardisering en kwaliteitsbewaking

- Volgens literatuur cruciaal
- Vlaamse voorstel
 - Centrale aansturing en standaardisering:
 - Bewaking eindtermen: overheid
 - Bepaling standaardtrajecten: sociale partners en scholen
 - Zoals in buitenland
 - Kwaliteitsbewaking:
 - Regels omtrent erkenning bedrijven en mentoren
 - Relatief minder strikt in vergelijking met buitenland

(5) Voorstel: plaats in onderwijssysteem

- Parallel systeem van duale opleidingen en voltijdse school-gebaseerde beroepsopleidingen
 - Lagere afhankelijkheid aanbod werkplekken
 - Opvang niet-arbeidsrijpe jongeren
 - Gemakkelijkere doorstroom naar hoger onderwijs
 - Maar bemoeilijkt potentieel reputatie-opbouw
- Invoering in TSO en BSO
 - Positief effect op reputatie-opbouw
 - Maar risico op verdringing
 - Maar risico op reductie symbiotische opbouw generieke en vaktechnische competenties

(5) Voorstel: toegang tot hoger onderwijs

- Toegang vanuit duaal leren:
 - Buitenland: beperkt
 - Enkel na behalen extra kwalificatie en/of
 - Toegang beperkt tot niet-academisch hoger onderwijs
 - Vlaanderen
 - Onvoorwaardelijke toegang vanuit 6TSO
 - Vanuit BSO na volgen extra schakeljaar
- Voor- en nadelen minimale toegangsvoorwaarden
 - Maximaliseert doorstroom hoger onderwijs
 - Maar risico op verlaagde slaagkansen

Conclusie

- Leidt potentieel tot betere
 - aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt
 - Arbeidsmarktkansen aan begin loopbaan
- Maar risico's op vlak van
 - Mate waarin werkgevers bereid zijn om voldoende (kwalitatieve) werkpleerplaatsen te voorzien
 - Toegankelijkheid van systeem voor kwetsbare groepen
 - Mate waarin jongeren en ouders duaal leren als valabele eerste keuze zien
 - Lange-termijn inzetbaarheid van jongeren
 - Doorstroom naar hoger onderwijs

Beleidsaanbevelingen

- Zet prioritair in op de ondersteuning van kleine ondernemingen en zelfstandigen
- Volg een arbeidsmarktlogica bij het bepalen van de regels op het vlak van de arbeidstijd
- Neem maatregelen ter ondersteuning van de toegang van kwetsbare groepen tot werkplekken
- Versterk de regelgeving op het vlak van kwaliteitsbewaking en opleiding van mentoren
- Implementeer leervormen die leiden tot een symbiotische opbouw van generieke en vaktechnische competenties
- Beperkt het aantal werkplekken in duaal leren TSO

Vlaanderen
is onderwijs & vorming